

BÆREDYGTIG KYSTKULTUR

- ET NYT LIVSGRUNDLAG LANGS DJURSLANDS KYST

RESUMÉ AF RAPPORTEN OM FORPROJEKTET,
GENNEMFØRT I PERIODEN 1. APRIL 2018 – 28. FEBRUAR 2019.

INDHOLD:

- 1: EXECUTIVE SUMMARY
  - 2: BAGGRUNDEN FOR PROJEKTET
  - 3: FREMTIDIGE ANBEFALINGER
  - 4: FAKTAARK
-

1: EXECUTIVE SUMMARY: RAPPORTEN HELT KORT.

Livet ved de danske kyster har i de senest årtier været under radikal forandring. En stigende miljøbelastning af havet har sat fiskeriet under pres, ligesom konsolideringen i fiskerierhvervet har betydet, at de små kystsamfund i dag kun brødføder ganske få erhvervs- og kystfiskere.

Det gælder også Djurslandskysten, hvor fiskeriet fra de eksisterende fiskerihavne og landingspladser er faldet markant. Det har negative konsekvenser for livet og økonomien i lokalmiljøet, og potentielt også for turismen, der på ►

Djursland omsætter for 2.345 milliarder kroner årligt og afføder beskæftigelse svarende til 3.147 årsværk, som for en stor del er baseret på oplevelsen af et attraktivt, levende kystliv.

Komitéen bag projektet Bæredygtig Kystkultur (herefter KBK) har på baggrund af en række interviews med en bred række af interessenter, observationer, analyser af eksisterende materiale samt konkrete pilotprojekter først beskrevet den aktuelle situation på Djurslandskysten. Herefter er der opstillet en række anbefalinger for at revitalisere livet langs Djurslandskysten med udgangspunkt i en omstilling fra konventionelt til skånsomt, bæredygtigt fiskeri og forstærket udvikling med frembringelse og anvendelse af en bredere palet af marine råvarer.

KBK har konstateret, at det er en helt overordnet forudsætning for "at vende skuden" med hensyn til fastholdelse og udvikling af skånsomt kystfiskeri og en ny og bæredygtig kystkultur, at der på en række områder tilvejebringes bedre rammevilkår for beskyttelse af havets ressourcer og ændrede rammevilkår for benyttelse af havets som ressource. Der peges på en række strukturelle initiativer, herunder etableringen af et nyt statsligt forvaltningsorgan for Danmarks have og kyster, et tværkommunalt samarbejde for kystkommuner samt en fælles, regional havplanlægning og et koordinerende sekretariat som forudsætningerne for at kunne udvikle Djurslandskysten og øvrige havområder i Danmark i en hensigtsmæssig, bæredygtig og samfundsnyttig retning.

Anbefalingerne peger på en række konkrete tiltag inden for bæredygtigt og skånsomt fiskeri med fokus på nye fangstmetoder, nye fartøjer og uudnyttede fiskearter, samt akvakultur i form af havbrug til dyrkning af tang, muslinger samt landbaserede anlæg til opdræt af fisk. Samtidig fraråder projektet videre udvikling af havbrug til opdræt af fisk, da miljøbelastningen vil have uforholdsmæssigt store, negative konsekvenser for hav- og kystmiljøet. De marine ressourcer tilføjes værdi gennem nye former for produktudvikling, markedsføring og distribution, ligesom oplevelsesøkonomien i form af formidling, undervisning og kulturaktiviteter skal udvikles.

Efter forprojektets afslutning skal hovedprojektets anbefalinger og skitserede delprojekter beskrives og gennemføres, nye aktiviteter skal identificeres ligesom allerede påbegyndte delprojekter skal videreføres og implementeres. Tilvejebringelse af finansiering af projektorganisationens drift samt finansiering af eksisterende og nye aktiviteter er en afgørende forudsætning for at realisere planerne og har derfor højeste prioritet.

DEN BRÆNDEDE PLATFORM:

De danske kyster befinder sig i et brydningsfelt, hvor to overordnede scenarier tegner sig. Ét scenarie indebærer en uddøen af den oprindelige fiskeribaserede kystkultur, hvor fiskeriet fremover vil være på **ganske få hænder**, og kyststrækningerne primært tjener et rent rekreativt formål af en relativt generisk karakter.

Et andet scenarie indebærer en **bæredygtig nytænkning** af brugen af de marine ressourcer med en stærk forankring i et **autentisk, dynamisk lokalmiljø** og styrkelsen af et **sundt havmiljø**.

Det er Komitéen Bæredygtig Kystkultur vurdering, at det sidste scenarie på sigt vil bidrage med et bedre havmiljø, en højere livskvalitet og et bedre fundament for fortsat at udvikle lokalsamfundet og turismen på Djursland, og dermed fremtidssikre og måske øge den årlige omsætning i turisterhvervet på p.t. 2.345 mia. kr.

2: BAGGRUNDEN FOR PROJEKTET:

I årtusinder har vi i Danmark hentet vores livsgrundlag ved kysten og i havet. Indtil for blot to generationer siden foregik fiskeriet skånsomt med mindre fiskefartøjer, som gav levebrød og fangst til kystfiskerfamilier og den lokale befolkning. Effektivisering og stordrift har dog med tiden koncentreret anvendelsen af havets ressourcer hos nogle få aktører, og i dag står de fleste kystsamfund, herunder Djurslandskysten, derfor tilbage med et skrantende, næsten uddøende fiskerierhverv. Dertil kommer at havet i stigende grad anvendes som ressource for bl.a. rekreative interesser og turisme. Med dette overordnede udgangspunkt har Komitéen Bæredygtig Kystkulturs projektgruppe i perioden fra 1. april 2018 til 28. februar 2019 gennemført et Forprojekt med henblik på at få overblik over mulighederne for at realisere projektets vision:

”Med projektet Bæredygtig Kystkultur vil vi drive en forandring, der nyskaber kystkulturen som et bæredygtigt livsgrundlag, og bringer liv og arbejdspladser tilbage til vores kystsamfund. Det vil ske gennem en radikal og holistisk nytænkning af, hvordan vi fisker, dyrker, høster, forædler, sælger og distribuerer havets råvarer med afsæt i miljømæssig, social og økonomisk bæredygtighed, i nye samarbejdsformer og et levende lokalsamfund. Dette livsgrundlag vil være så balanceret, holdbart og attraktivt, at andre kystsamfund, både i Danmark og internationalt, vil lade sig inspirere af Bæredygtig Kystkulturs resultater og stræbe efter at gå samme vej i fremtiden”.

Forprojektets formål har været at skabe overblik over fiskeriets, andre marine samt tilknyttede erhvervs aktuelle situation og udviklingspotentialer. Med dette udgangspunkt og med ni udvalgte verdensmål som pejlemærker anviser forprojektet rammer for og nye veje til en langsigtet udvikling af en ny og bæredygtig kystkultur langs Djurslands kyster.

3: ANBEFALINGER.

På baggrund af de ovennævnte analyser anbefaler Komitéen Bæredygtig Kystkultur at fokusere det fremtidige arbejde omkring syv overordnede temaer:

De syv temaer er:

- Finansiering af udviklingsprojekter
- Skånsomt, bæredygtigt fiskeri
- Bæredygtig akvakultur
- Produktudvikling på basis af uudnyttede arter
- Markedsføring, salg, distribution
- Formidling, undervisning, kulturaktiviteter
- Tværkommunalt samarbejde og regional havplan.

Alle de anbefalede aktiviteter bygger på indledende initiativer og konkrete resultater fra forprojektet.

FINANSIERING AF UDVIKLINGSPROJEKTER SKAL DRIVE FREMTIDIG UDVIKLING

Realiseringen af KBK's fremtidige projekter er i høj grad betinget af, at der findes finansiering til at støtte, udvikle og drive projekterne. Derfor er det KBKs' væsentligste opgave at tilvejebringe kapital til henholdsvis videreførelse af de igangværende initiativer og projekter samt kapital til at gennemføre nye projekter, som er prioriteret i Hovedprojektets første fase. Det er pt til overvejelse, om der skal søges finansiering af en samlet pakke af projekter eller om der skal søges særskilt finansiering for hvert enkelt projekt. Under alle omstændigheder bliver der brug for finansiering af en central funktion, der forestår projektstyring, administration og udvikling.

SKÅNSOMT BÆREDYGTIGT FISKERI MED NYE FARTØJER OG GREJ SKAL SIKRE LIV I HAVNENE.

Den dominerende form for kystfiskeri i dag fokuserer typisk på effektivitet og profitabilitet. Der er fokus på fangst af få, let afsættelige arter, fanget med trawl af få, store aktører. Det har konsekvenser for både havmiljøet og for livet på landingspladserne, hvor fiskerne selv og fiskeriforeningerne vurderer, at de nuværende mindre fiskere, der lander deres fangst på Djursland, formodentlig er sidste generation kystfiskere, inden erhvervet bliver urentabelt. Hvis de små fartøjer med deres landinger forsvinder fra havnene, betyder det både et lokalt ressourcetab på selve fiskeriet – samt et kulturtab af havneliv og -kultur med konsekvenser for turisme og lokal dynamik.

Derfor vil KBK arbejde videre med en række delprojekter for at stabilisere og nyskabe fiskeriet og kystkulturen på Djursland. KBK vil udbrede kendskabet til **skånsomt bæredygtigt kystfiskeri** og aktivt deltage i omstilling til bæredygtigt kystfiskeri med bl.a. et fleksibelt fiskefartøj, der nemt kan indrettes til aktuelle behov, alt efter sæson eller fleksibelt fiskeri af nogle af de mange **uudnyttede arter, grej til skånsomt fiskeri, nye samarbejdsformer** etc.. Djurslands fiskerihavne og landingspladser skal forsøges bevaret som brugbare og tilgængelige støttepunkter for fiskerierhvervet og kystturismen. Endelig skal fremtidens fiskere rekrutteres, bl.a. gennem attraktiv uddannelse, bedre vilkår for bierhvervsfiskere og havbønder, og facilitering af et nemmere generationsskifte.

BÆREDYGTIG AKVAKULTUR TIL HAVS OG PÅ LAND - OG FARVEL TIL FORURENENDE HAVBRUG.

Dyrkning af tang og muslinger er bæredygtige aktiviteter, som både kan frembringe marine råvarer, og som samtidig bidrager til forbedring af havmiljøet. Tangen har en bred vifte af anvendelsesmuligheder, primært til fødevarer, men også i et vist omfang til kosmetik eller kosttilskud, ligesom en række nye anvendelsesområder er under udvikling. Muslinger anvendes pt. udelukkende som fødevarer og rummer et stort udviklingspotentiale. KBK vurderer, at der er et stort potentiale i dyrkning og forædling af tang og linemuslinger. KBK vil sammen med aktører i Djurslands tangklynge fortsat arbejde på at udnytte potentialet i denne ressource. KBK ser også et stort potentiale i at dyrke linemuslinger til konsum, en mulighed som ikke p.t. er udnyttet på Djursland.

KBK ser **landbaserede anlæg** til opdræt af fisk som et klogt alternativ til opdræt af fisk i havbrug, hvilket giver mulighed for at eliminere behovet for nye havbrug og på sigt helt udfase de eksisterende havbrug. Ti standardhavbrug udleder cirka 1000 tons kvælstof og 360 tons fosfor. Til sammenligning udleder hele Djurslands befolkning på cirka 80.000 personer, samt erhverv og landbrug tilsammen 1.040 tons kvælstof og 13,3 tons fosfor. I landbaserede anlæg er udledning af næringsstoffer under kontrol i et lukket system, og på længere sigt forventes det, at landbaserede anlæg kan producere endnu mere bæredygtigt.

Muligheden for at arbejde med **Aquaponics**, altså lukkede produktionskredsløb, hvor fiskehold kombineres med jordløst plantebrug, undersøges også i regi af KBK. Aquaponics er en særdeles bæredygtig produktionsform med stort fremtidigt potentiale, som endnu er uopdyrket i Danmark.

UUDNYTTEDE ARTER PRODUKTUDVIKLES TIL GLÆDE FOR GASTRONOMI, KYSTKULTUR OG MILJØ

Brislinger som Den nordiske Ansjos. Strandkrabber som skaldyrssensens. Delikatesser af fjæsing, hornfisk, konksnegl og blæksprutte i alle størrelser. De danske farvande rummer flere arter, som endnu er uudnyttede, da fangst i større ►

skala pt. ikke er rentabelt. Blæksprutter findes allerede findes i et vist omfang i de danske farvande, og bestandene forventes at vokse i de kommende år som en effekt af klimaforandringer. Desuden har blæksprutterne en meget gunstig ernæringsprofil. En udfordring er imidlertid at optimere skånsomme fangstmetoder, forædling og distributionen, hvilket således er et fokusområde for KBK.

UUDNYTTEDE ARTER PRODUKTUDVIKLES TIL GLÆDE FOR GASTRONOMI, KYSTKULTUR OG MILJØ

Brislinger som Den nordiske Ansjos. **Strandkrabber** som skaldyrssens. Delikatesser af **fjæsning, hornfisk, konk-snegl og blæksprutte** i alle størrelser. De danske farvande rummer flere arter, som endnu er uudnyttede, da fangst i større skala pt. ikke er rentabelt. Blæksprutter findes allerede findes i et vist omfang i de danske farvande, og bestandene forventes at vokse i de kommende år som en effekt af klimaforandringer. Desuden har blæksprutterne en meget gunstig ernæringsprofil. En udfordring er imidlertid at optimere skånsomme fangstmetoder, forædling og distributionen, hvilket således er et fokusområde for KBK.

På baggrund af forprojektet samt en række pilotforsøg er det KBK's klare opfattelse, at der er mange muligheder for at udvikle lokale fødevarer bl.a. baseret på skånsomt fangede, underudnyttede og uudnyttede arter samt tang som råvare. KBK vil derfor fortsætte arbejdet med at forædle fisk, skaldyr og tang, og forsøge at etablere eller få adgang til fælles faciliteter, som kan være rammerne om produktudvikling og bæredygtig produktion af primært lokale fødevarerprodukter i samspil med aktører inden for gastronomi, ernæring og kultur.

Markedsføring af nye lokale fødevarerprodukter vil ske i samspil med aktører inden for gastronomi, ernæring og kultur.

NYTÆNKNING AF MARKEDSFØRING, SALG OG DISTRIBUTION GØR MARINE RESSOURCER RENTABLE

KBK arbejder med at etablere en stærk fælles – bæredygtig - platform for køb, salg og distribution af fisk, skaldyr og tang og medvirke til at gå nye veje, f.eks. med **direkte salg** til restauranter og forbrugere, og således fjerne nogle af de tidskrævende og fordyrende mellemled. Denne gevinst vil både komme forbruger og fisker til gode, og dermed gøre det sæsonprægede, skånsomme fiskeri mere rentabelt, ligesom reduktionen i antal distributionsled vil spare transport og miljøbelastning. Salg kan således f.eks. finde sted direkte fra båden, fra kølevogne eller på fiskeriauktionen, som ellers kun i begrænset omfang sælger til private. Dette vil naturligvis finde sted med behørigt hensyn til fødevarerlovgivning og fødevarer sikkerhed. Fiskerne vil selv varetage markedsføring og kommunikation med kunderne, f.eks. gennem sociale medier eller sms-services.

Som et kombineret konkret salgs- og kulturinitiativ arbejder KBK med udvikling af et mobilt forsøgskøkken og en **mobil salgsvogn** i form af et streetfood-koncept. Streetfood er en af tidens hotteste trends, og ved at sætte køkkenet på hjul bliver det muligt at nå ud til både events og turister med fisk og skaldyr, der udmærker sig ved at være nemme råvarer at arbejde med i et streetfood-koncept pga den korte tilberedningstid.

FORMIDLING, UNDERVISNING OG KULTURAKTIVITETER FORANKRER BUDSKABET OM EN BÆREDYGTIG KYSTKULTUR

Formidlingen af budskabet om betydningen af en levende og bæredygtig kystkultur er en forudsætning for en folkelig forankring af projektet. Derfor har projektgruppen prioriteret at deltage i en lang række events og møder, hvor budskabet om betydningen af bæredygtig anvendelse af havet og havets ressourcer samt havets betydning for en bæredygtig udvikling af Djursland har været i fokus. KBK har blandt andet medvirket i diverse festivaller, havnedage og åbent hus-arrangementer, og denne formidlingsindsats fortsætter, samtidig med at Komiteen vil forsøge at etablere undervisning for f.eks. skoleklasser og på folkeoplysnings-niveau.

Det er desuden hensigten at udvide samarbejdet om formidling til at omfatte Djurslands kulturaktører med fokus på gastronomi, som f.eks. Institut for Måltider, SMAG og Fish a'deli Circus med deres kombination af havfokus, bæredygtighed, kultur, ernæring og gastronomi.

RAMMEVILKÅR, BL.A. SKAL KOMMUNALT SAMARBEJDE OG REGIONALE HAVPLANER SIKRE BÆREDYGTIGT SAMSPIL MELLEM LAND OG VAND

I forbindelse med definering af forprojektet blev komitéen opmærksom på, at der er behov for væsentlige justeringer af planlægning og forvaltningen i kystzonen og tilknyttede havområder, hvis det skal lykkes at tilvejebringe et realistisk grundlag for en bæredygtig udvikling i kyst- og havområder i de indre danske farvande. Herunder muligheden for en ny start for kystfiskeriet og med udgangspunkt i en bredere palet af marine råvarer at skabe en ny og bæredygtig kystkultur. I dag er centraladministrationen med ansvar for havet fordelt mellem ni ministerier og syv styrelser og forvaltningen af Danmarks havområder er hidtil foregået efter først-til-mølle princippet, hvor sektorerne efter behov i et vist omfang planlægger for sig selv, hvilket kan føre til fejl disponering, som kan få store konsekvenser for samfundet og for miljøet.

Det er baggrunden for, at BKK i forprojektet har sat fokus på rammevilkår og den overordnede planlægning. Som en del af forprojektet tog KBK initiativ til at kickstarte et samarbejde mellem otte **østjyske kystkommuner** – et samarbejde, som Norddjurs Kommune efterfølgende har taget ansvar for at drive og videreudvikle. Samarbejdet blev etableret i erkendelsen af, at udviklingen af en bæredygtig kystkultur ikke afgrænses af kommunegrænser, men bør foregå i et tværkommunalt regi, og mellem kommuner, hvis kystvande og tilgrænsende havområder udgør et naturligt, regionalt planlægningsområde. I hovedprojektet vil KBK medvirke til at etablere et planlagt sekretariat, der skal koordinere og varetage opgaver i det fremtidige samarbejde. KBK vil desuden aktivt støtte initiering af tværkommunalt samarbejde i landets andre kystkommuner.

Et væsentligt fokus for det tværkommunale samarbejde bliver arbejdet med en regional havplan som indspil til en national havplan. I løbet af 2020 vil Søfartsstyrelsen præsentere et forslag til en national havplan, som senest skal vedtages i marts 2021. KBK har hos Søfartsstyrelsen deltaget i workshops om havplanen for interessenter og har konstateret, at havplanen som udgangspunkt ikke omfatter natur, rekreative interesser og turisme (defineret som "kan" opgaver). Dermed vil den kommende havplan ikke sikre en socioøkonomisk balance i samspillet mellem land- og vand og dermed ikke tilgodese kystkommunernes interesser, herunder kystturismen.

Etablering af de påtænke forurenende industrihavbrug til opdræt af fisk tæt ved Djurslands kyster er et eksempel på en planmæssig fejldisposition, som vil risikere at få alvorlige negative konsekvenser for f.eks. turismen i Nord- og Syddjurs Kommune. En fejldisposition som vil kunne undgås, såfremt beslutningen om den type af dispositioner tog afsæt i en regional havplan, omfattende bl.a. socioøkonomiske analyser.

Derfor tog KBK i forprojektet initiativ til at lade en regional havplan udarbejde for Vestlige Kattegat og Nordlige Bælthav, altså de havområder, der omgiver Djursland og nu i alt ni kystkommuner fra Mariager i nord til Samsø i øst og Hedensted i syd. KBK har indgået partnerskab med Norrdjurs Kommune, Kattegatcentret og Aarhus Universitet om arbejdet, med 8 øvrige kystkommuner som deltagere. Der er udarbejdet en projektbeskrivelse "Planlægning til Havs – et demonstrationsprojekt for det Vestlige Kattegat" og ansøgt om 2.7 mio. kr. hos Villum Fonden, hvor ansøgningen forventes færdigbehandlet inden 1. juli 2019.

Ud over arbejdet med havplanen vil KBK generelt fortsætte med at varetage miljømæssige interesser ved at søge indflydelse på strategier, lovgivning, planer og indsatsprogrammer, der fremmer havmiljøet og biodiversiteten i havet. Forvaltningen af de danske hav- og kystområder er i dag som nævnt fordelt mellem ni forskellige ministerier, og KBK vil således advokere for, at der i fremtiden etableres et centralt statsligt styringsorgan med strategisk ansvar for hav- og kystområder.

4: FAKTAARK

OM PROJEKT BÆREDYGTIG KYSTKULTUR:

Komiteen Bæredygtig Kystkultur er paraplyen over en række bæredygtige initiativer, som i de kommende år skal få livet på Djurslands kyster til at blomstre. Side om side med de traditionelle erhverv har KBK i Forprojektet iværksat og vil fremover i hovedprojektet iværksætte og være fødselshjælpere for en række nytænkende projekter, hvor kysten samt havets råvarer og potentialer indgår i en bæredygtig omstilling.

Komiteen Bæredygtig Kystkultur er en almennyttig forening. Ud over indsatsen fra den arbejdende bestyrelse drives projektet af en projektgruppe. I Forprojektet har været beskæftiget to deltidsansatte, og forprojektet har modtaget økonomisk støtte fra blandt andet Norddjurs og Syddjurs Kommuner, Region Midtjylland, Decibel Fonden, Foreningen PlanDanmark, Nationalpark Mols Bjerge og Kattegatcentret.

KBK står selv for få udvalgte projekter, typisk i samarbejde med andre aktører, og organisationen indgår desuden som partner i andre projekter. I rollen som fødselshjælpere hjælper KBK med adgang til projektets netværk. Desuden tilbyder KBK udvalgte projekter at modtage sparring, helt fra idéfasen til projektbeskrivelse, forretningsplaner, finansiering og fundraising samt implementeringsfasen.

OM PROCESSEN:

Forprojektet er forløbet i perioden 1. april 2018 til 28. februar 2019. Under forudsætning af finansiering iværksættes hovedprojektet i august eller september 2019.

OM KBK OG FN'S VERDENSMÅL FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING:

Som værdigrundlag, og for at sikre projektets nationale og globale relevans, har Komiteen taget udgangspunkt i ni af FN's 17 Verdensmål for bæredygtig udvikling, og komiteens egen fortolkning heraf. Verdensmålene er:

Nummer 2: Stop sult
Nummer 7: Bæredygtig energi
Nummer 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst
Nummer 9: Industri, innovation og infrastruktur
Nummer 10: Mindre ulighed

Nummer 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund
Nummer 12: Ansvarligt forbrug og produktion
Nummer 14: Livet i havet og
Nummer 15: Livet på land.